

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Profesjonalizacja w edukacji akademickiej”

Łódź, 10 - 11 kwietnia 2014 roku

10 i 11 kwietnia 2014 roku w Łodzi odbyła się konferencja naukowa: „Profesjonalizacja w edukacji akademickiej”, zorganizowana przez Katedrę Badań Edukacyjnych Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego. Celem konferencji było pogłębienie refleksji nad statusem i jakością kształcenia akademickiego w sytuacji przemian społeczno-ekonomicznych i urynkowania edukacji. Dotychczasowe dyskusje w tej dziedzinie, a także inicjowane mechanizmy zmiany i doskonalenia wskazują na liczne problemy i pytania: jaka jest edukacja akademicka, jakie ma odniesienia do zmieniających się oczekiwań związanych z profesjonalizacją działań społecznych, jakie są możliwości i ograniczenia procesu profesjonalizacji w akademickim kształceniu pedagogów, jakie są pożądane (lub nie) kierunki zmian?

Złożoność i wieloaspektowość tytułowego zagadnienia skłoniła organizatorów konferencji do tematycznego ukierunkowania dyskusji. Przedmiotem obrad uczyniono kształcenie akademickie w procesie zmian społecznych i kulturowych, profesjonalizm w kształceniu i praktyce zawodowej pedagogów oraz nauczycieli (pierwszy dzień konferencji), jak również innowacje w edukacji akademickiej (drugi dzień konferencji).

Konferencja spotkała się z dużym zainteresowaniem pedagogicznych środowisk akademickich w Polsce. Prelegenci wywodzili się z 15 szkół wyższych, w tym z 8 uniwersytetów. Warto dodać, że uczestniczyli w niej także studenci

i absolwenci pedagogiki, którzy aktywnie zabierali głos w dyskusjach nad kształtem i charakterem edukacji akademickiej. Konferencja stanowiła więc przestrzeń do wymiany opinii, poglądów, idei, do prezentowania i konfrontowania stanowisk różnych podmiotów kształcenia akademickiego, co dało możliwość oglądu tytułowego zagadnienia z wielu perspektyw.

Uczestników konferencji powitała Pani Prodzikan Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego – dr hab. Elżbieta Kowalska-Dubas, prof. UŁ, która w swoim wystąpieniu podkreśliła rangę i zasadność tego przedsięwzięcia w sytuacji nasilającej się pragmatyzacji, masowości i urynkowienia kształcenia uniwersyteckiego. Zwróciła także uwagę na dydaktyczne, zawodowe i naukowe aspekty profesjonalizacji, które – jej zdaniem – mają szczególnie znaczenie dla pedagogiki i nauk o wychowaniu.

Część plenarną obrad otworzył prof. dr hab. Jacek Piekarski (Uniwersytet Łódzki), który wygłosił referat stanowiący wyjątkowo bogaty zbiór zagadnień, pytań i problemów dotyczących funkcjonowania uczelni w sytuacji zmian społeczno-kulturowych, gospodarczych, politycznych w Polsce i na świecie. Autor wskazał na takie uwarunkowania funkcjonowania współczesnego szkolnictwa wyższego, jak: instytucjonalizacja, ekspertyzacja, biurokratyzacja, standaryzacja, korporacyjność, unifikacja, parametryzacja oraz przedstawił ich negatywne konsekwencje dla etosu i kultury życia akademickiego.

Krytycznego spojrzenia na codzienność akademicką, wpisane w nią problemy, zagrożenia, a często i paradoksy, dokonała także kolejna prelegentka – dr hab. Mirosława Nowak-Dziemianowicz, prof. DSW (Dolnośląska Szkoła Wyższa). Odwołując się do doświadczeń zdobytych w toku uczestnictwa w pracach różnych gremiów odpowiedzialnych za kształt edukacji akademickiej w Polsce (m.in. Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego), zwróciła uwagę na deficyty zaufania, autonomii i odpowiedzialności w szkolnictwie wyższym. Jej zdaniem, te wartości są obecne tylko w sferze deklaratywnej, są ujęte w dokumentach, natomiast brakuje ich w rzeczywistości akademickiej. Autorka postawiła szereg społecznie ważnych pytań: Jaka edukacja akademicka jest dziś potrzebna? Komu i do czego jest dziś potrzebne środowisko akademickie? Czy środowisko akademickie wypełnia znamiona elitarności? Jaka wizja rozwoju uniwersytetu jest dziś realizowana? Tak sformułowanymi pytaniami zasygnalizowała także napięcia pomiędzy ideologicznie (politycznie) podtrzymywanym wizerunkiem edukacji akademickiej a krytycznym spojrzeniem na odpowiadającą mu codzienność akademicką.

Przedmiotem analiz podjętych przez kolejną prelegentkę – prof. dr hab. Dorotę Klus-Stańską (Uniwersytet Gdański) – była jakość wiedzy tworzonej w procesie akademickiego kształcenia pedagogów. Autorka zaprezentowała interesujące poznawczo rozważania dotyczące ograniczeń (barrier paradoksalnych) w dydaktyce jako dyscyplinie i praktyce kulturowej. Zaliczyła do nich barierę

niewiedzy, przejawiającą się w braku dostępu badawczego do praktyki kształcenia akademickiego, barierę ogólnikowości, czyli niedoceniającą wyników prowadzonych badań nad procesem dydaktycznym w szkole wyższej oraz barierę nadakademickości (sakralizację kanonu), czyli pielęgnowanie usztywnionej, tradycyjnej formy przekazu wiedzy. Zwróciła także uwagę na pułapki (ucieczki) studentów pedagogiki od tych barier: od niewiedzy do kolokwialnej pewności, od ogólnikowości do umetodycznienia, od nadakademickości do ludyczności. Sposobem na pokonywanie tych barier jest – w ocenie Autorki – uwzględnianie w procesie kształcenia założeń konstruktywizmu jako teorii wiedzy, poznania i uczenia się.

Na niedostateczne wykorzystywanie wyników badań empirycznych w kształceniu akademickim pedagogów zwróciła także uwagę dr hab. Teresa Bauman, prof. UG (Uniwersytet Gdański). W swoim wystąpieniu podkreśliła, że znaczna część pozycji bibliograficznych zamieszczanych w sylabusach przedmiotów na kierunku „pedagogika” to prace teoretyczne, natomiast studenci rzadko mają możliwość analizowania treści raportów badawczych. Prelegentka zaprezentowała także wybrane wyniki badań własnych dotyczących procesu kształcenia w uniwersytecie w perspektywie potrzeb nauczycieli i oczekiwania studentów. Wnioski z tych badań nie napawają optymizmem: studenci nisko oceniają stawiane im w toku studiów wymagania, nie odczuwają satysfakcji z własnego studiowania, najwięcej korzyści z punktu widzenia przyszłej pracy upatrują nie w teorii, a w praktykach zawodowych. Uzyskane w toku tych badań dane – zdaniem prof. T. Bauman – powinny skłaniać organizatorów procesu kształcenia pedagogów do ponownego przemyślenia jego celów, treści, metod i form.

Dwa kolejne wystąpienia – dr hab. Danuty Urbaniak-Zajac, prof. UŁ (Uniwersytet Łódzki) oraz dr hab. Ewy Kantowicz, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) dotyczyły szeroko pojmowanej profesjonalizacji w zawodach społecznych. Profesor D. Urbaniak-Zajac przedstawiła podstawy teoretyczne i założenia wybranych koncepcji profesjonalizacji, m.in. koncepcji T. Parsonsa, E. Greenwooda, U.F. Ravena oraz U. Oevermana, a także – co należy przyjąć z uznaniem – wskazała możliwości zastosowania tych koncepcji w polskiej praktyce pedagogicznej. Natomiast przedmiotem rozważań profesor E. Kantowicz była wielowymiarowość profesjonalizacji zawodów społecznych. Punktem wyjścia swojego wystąpienia uczyniła definicję profesjonalizacji w ujęciu A. Abbotta, następnie dokonała charakterystyki płaszczyzn profesjonalizacji przestrzeni społecznej, w ramach których dokonuje się kształcenie i działanie zawodowe oraz zaprezentowała wyniki badań nad profesjonalizacją zawodu pracownika socjalnego w Polsce w ostatnich dwóch dekadach.

Wyłaniające się refleksje, pytania, wątki tematyczne podczas obrad plenarnych były podejmowane i rozwijane w toku prac trzech sekcji tematycznych. Przedmiotem dyskusji uczyniono tutaj w szczególności:

- sekcja I - *Kształcenie akademickie w procesie zmian*. Wyeksponowano tu aktualne problemy związane z funkcjonowaniem polskiego szkolnictwa wyższego, m.in.: likwidację nierentownych kierunków kształcenia, takich jak filozofia, historia, filologia polska, potrzebę integracji celów poznawczych oraz pozapoznawczych w kształceniu akademickim, zanik tradycyjnej relacji mistrz-uczeń, „wyścig szczurów” w aktywności naukowej doktorantów oraz dominujące strategie w badaniach nad szkolnictwem wyższym;

- sekcja II i III - *Profesjonalizacja w praktyce pedagogów i nauczycieli*. W tych sekcjach zaprezentowano szereg ważnych oraz interesujących refleksji teoretycznych i relacji z badań ilościowych oraz jakościowych nad różnymi wymiarami profesjonalizacji w działaniach społeczno-zawodowych pedagogów (np. pedagogów specjalnych, wychowawców internatów) i nauczycieli.

Przedmiotem dyskusji w drugim dniu konferencji uczyniono innowacyjność w kształceniu akademickim. W części plenarnej obrad referaty wygłosili dr hab. Beata Przyborowska, prof. UMK (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) oraz dr hab. Maciej Karwowski, prof. APS (Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie). Profesor B. Przyborowska w swoim wystąpieniu nakreśliła obszerny zakres innowacji w szkolnictwie wyższym, ich kontekst, a także propozycje badań innowacyjności. Dokonała przeglądu podejść do innowacyjności z wyeksponowaniem czasów PRL, lat 90. minionego wieku oraz stanowisk prezentowanych po roku 2000. Autorka wskazała trzy sposoby ujmowania innowacyjności: jako modernizacji i postępu, jako humanizacji i przyjaznego nastawienia do technologii oraz połączenia technologii z naturą, a jednocześnie sformułowała tezę, że obecnie w szkolnictwie wyższym przeważa praktyczna wizja innowacji w połączeniu z biznesem.

Profesor M. Karwowski zaprezentował natomiast interesujące wyniki badań ilościowych i jakościowych dotyczących formowania (się) twórczej tożsamości różnych grup społecznych. Użyteczne poznawczo, z punktu widzenia tematyki konferencji, były analizy wyników badań jakościowych absolwentów Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie o specjalności „psychopedagogika kreatywności”, ukazujące rodzaje innowacyjnych zachowań społecznych badanych oraz ich zaangażowanie w realizację różnorodnych projektów społecznych.

Dopełnieniem obrad plenarnych były dyskusje w dwóch sekcjach tematycznych. Dotyczyły one następujących zagadnień:

- sekcja IV - *Innowacje w kształceniu akademickim*. Autorzy wystąpień eksponowali różne wymiary, możliwości i ograniczenia wprowadzania innowacji w szkolnictwie wyższym. Podjęto tu, między innymi, problem nauczania twórczości w szkole wyższej poprzez wykorzystanie heurystyk jako treści kształcenia, jak również ograniczeń innowacyjności w doświadczeniu nauczycieli. Interesujące były także prezentacje praktyczne dotyczące (z)realizowanych innowacji w procesie kształcenia studentów;

- sekcja V – *Elementy profesjonalności w kształceniu studentów*. Podkreślono tutaj rangę nauczyciela akademickiego w profesjonalnym kształceniu studentów pedagogiki oraz zwrócono uwagę na problemy dotyczące młodzieży studiującej, m.in. podjęto problem obecnie trudnej sytuacji doktorantów, oczekiwań studentów wobec praktyk pedagogicznych, wobec edukacji akademickiej, a także kwestię samorządności studentów w ich ocenie.

Bogata w interesujące poznawczo rozważania teoretyczne, relacje z badań oraz w ożywione dyskusje i polemiki konferencja sprzyjała także integracji akademickiego środowiska pedagogów w Polsce. Spotkaniu towarzyszyła akcja *crossbookingu*, czyli anonimowej i bezpłatnej wymiany książek.

Doceniając walory merytoryczne i organizacyjne konferencji, wskazywano na potrzebę kolejnych spotkań dotyczących profesjonalizacji w edukacji akademickiej.

Anna Krajewska, Marta Kowalczyk-Walędziak